

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 21/2010 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä lokakuuta 2011 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2012 (HE 59/2011 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla hallintovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- valtiosihteeri Tuire Santamäki-Vuori, finanssineuvos Asko Lindqvist, budjettineuvos Jouko Narikka, neuvotteleva virkamies Arto Salmela ja neuvotteleva virkamies Hannele Savioja, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Ritva Viljanen, pelastusylijohtaja Pentti Partanen, osastopäällikkö Kauko Aaltomaa, apulaispäällikkö, kontra-amiraali Matti Möttönen, maahanmuuttojohtaja Sirkku Päivärinte ja talousjohtaja Jukka Aalto, sisäasiainministeriö
- poliisiylijohtaja Mikko Paatero, Poliisihallitus
- johtaja Hannu Lappi, Tullihallitus
- hankejohtaja Johanna Hakala, Hätäkeskuslaitos

- johtaja Kaarina Koskinen, Maahanmuuttovirasto
- apulaispäällikkö Tero Kurenmaa, keskusrikospoliisi
- poliisineuvos, päällikkö Kari Rantala, liikkuva poliisi
- apulaispäällikkö Olli Kolstela, suojelupoliisi
- ylijohtaja Tapio Lappi-Seppälä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- esikuntapäällikkö, hallinto-osaston johtaja Ara Haikarainen, Helsingin poliisilaitos
- pääekonomisti Juhani Turkkila, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja Antti Palola, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- päällikkö Päivi Niemi-Laine, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- neuvottelupäällikkö Markku Nieminen, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- puheenjohtaja Yrjö Suhonen, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin hallinto-oikeus
- Kainuun maakunta -kuntayhtymä
- Helsingin kaupunki
- Sallan kunta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valiokunta on tässä lausunnossaan tarkastellut vain laajan toimialansa keskeisimpiä valtion talousarvioesitykseen liittyviä kysymyksiä. Erityisesti valiokunta kantaa huolta kuntataloudesta, poliisin rahoituksesta ja valtion tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä palkka- ja määrärahoista. Tärkeänä yksityiskohtana valiokunta nostaa esiin turvapaikkaprosessin kokonaiskustannusten korkean tason, elleivät Helsingin hallinto-oikeuden toimintaedellytykset tule paremmin turvatuiksi. Maamme julkinen talous on kaikkiaan suurten haasteiden edessä johtuen erityisesti kansainvälisistä tekijöistä. Tällä seikalla on oma vaikutuksensa myös mahdollisuuksiin rahoittaa julkisyhteisöjen tehtäviin ja toimintaan liittyviä menoja. Yleisesti voidaan todeta, että tässä tilanteessa on tärkeää noudattaa tiukkaa menokuria.

Kuntatalous

Yleisesti tarkastellen kuntatalouden tila on ollut suhteellisen hyvä vuonna 2010 ja säilyy sellaisena myös kuluvana vuonna. Verotilitysten kertymä on vuonna 2011 ollut tähän saakka ennakoitua parempi. Yleinen talouskehitys heijastuu luonnollisesti kuntatalouteen ja koko julkiseen talouteen. Kuntatalouteen kohdistuu lisäksi myös tulevaisuudessa etenkin väestön ikääntymisestä johtuvia voimakkaita menopaineita. Olennaisin kuntatalouden tasapainoon vaikuttava tekijä on toimintamenojen kasvu. Mikäli toimintamenojen kasvu kyetään pitämään pidemmällä aikavälillä alle neljän prosentin tason, kohtuullinen tasapaino on mahdollista säilyttää myös lähivuosina.

Kuntatalouden rahoitustilannetta kuvaavan vuosikatteen arvioidaan riittävän kattamaan poistot vuonna 2012. Kuntien velkaantuminen on jatkunut, mutta se ei ole vielä kansainvälisesti poikkeuksellisen korkealla tasolla. Lainarahoituksella on voitu rakentaa palveluvarustusta ja investointien tason arvioidaan pysyvän myös

ensi vuonna suhteellisen korkealla yli neljän miljardin euron vuositasolla. Kunnallisveroaste on noussut viime vuosina merkittävästi, mikä vaikeuttaa talouden tasapainottamista veroprosenttia korottamalla, vaikka paine kunnallisveroprosentin korotuksiin on edelleen olemassa.

Kuntatalouden näkymät vaihtelevat kunnittain. Valtionosuuksiin vaikuttavat esimerkiksi kunnan väestörakenne ja etäisyydet. Verotuloihin vaikuttavat puolestaan muun muassa elinkeinorakenne ja työllisyyskehitys. Kuntatalouden eriytyminen jatkuu. Herkkiä toimintaympäristön muutoksille ovat pienet kunnat ja toisaalta yhteisöveron tuotosta merkittävästi riippuvaiset kunnat.

Verotulojen ja valtionosuuksien arvioidaan kasvavan lähivuosina keskimäärin 3,4 prosenttia vuosittain. Peruspalvelubudjettitarkastelun piiriin kuuluvia valtionapuja lisätään vuodelle 2012 yhteensä 368 miljoonaa euroa. Kuntien valtionavut ovat ensi vuonna yhteensä 10,463 miljardia. Valtionosuuksia kasvattavat muun muassa indeksikorotukset, lakisääteinen kustannustenjaon tarkistus sekä verotulojen menetysten kompensaatiot. Toisaalta valtionosuuksia pienentävät valtionalouden tasapainottamiseksi tehtävä tilapäinen peruspalvelujen valtionosuuksien 631 miljoonan euron leikkaus sekä yksittäiset säästöt.

Yhteisöveron tuoton vahvaa kehitystä on ylläpitänyt se, että kuntien osuutta veron tuotosta on nostettu määräaikaisesti vuosille 2009—2011 10 prosenttiyksiköllä. Valiokunta toteaa myönteisenä sen, että korotettua jako-osuutta jatketaan myös vuosina 2012 ja 2013. Tämä 5 prosenttiyksikön korotus merkitsee noin 260 miljoonan euron lisäystä kuntien verotulokertymään.

Kiinteistövero poistetaan kuntien verotuloihin perustuvasta valtionosuuksien tasausjärjestelmästä ensi vuoden alusta. Tasauksen muutosta vastaava summa vähennetään kustannusneutraalisti peruspalvelujen valtionosuuksista. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tasauksen muutoksen vaikutus vaihtelee kuntakohtai-

sesti varsin suuresti. Suurin lisäys on 640 euroa asukasta kohti ja suurin menetys 114 euroa asukasta kohti.

Kuntatalous on osa julkista taloutta, ja kunnat ovat valtion ohella keskeinen toimija julkisen talouden tasapainottamisessa. Nykyisissä talouden näkymissä valiokunta pitää tärkeänä kuntien ja kuntayhtymien omaa tiukkaa menokuria sekä hyvien käytänteiden kehittämistä ja innovatiivisuutta toiminnan tuloksellisuuden parantamisessa. Samalla valiokunta pitää tärkeänä, että valtio-kuntasuhteen kehittymistä seurataan.

Valiokunta tähdentää, että tässä taloudellisessa tilanteessa tulee suhtautua erittäin pidättyvästi kunnille annettaviin uusiin tehtäviin. Mikäli kunnille annetaan poikkeuksellisesti uusia tehtäviä tai laajennetaan nykyisiä, valtion tulee osallistua hallitusohjelman mukaisesti niiden rahoitukseen yli puolella todellisista kustannuksista.

Hallitusohjelmaan sisältyvällä kuntauudistuksella pyritään tarttumaan edellä todettuihin haasteisiin. Osana kuntauudistusta uudistetaan myös valtionosuusjärjestelmä sekä toteutetaan kuntalain kokonaisuudistus. Hallituksen käynnistämä kuntauudistus tulee toteuttaa, jotta kunnat pystyvät sen avulla varmistamaan kansalaisille peruspalveluohjelman mukaiset palvelut.

Sisäinen turvallisuus

Poliisi. Valtion talousarvioesityksessä poliisin toimintamomentille esitetään vuodelle 2012 yhteensä 699,9 miljoonaa euroa. Määräraha on noin 3 miljoonaa euroa suurempi kuin kullekin vuodelle osoitettu rahoitus. Lisäys muodostuu keskeisesti talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaan osoitettavasta 5,6 miljoonan euron lisäyksestä ja valmistuvien poliisien työllistämiseen kohdennettavasta 5 miljoonan euron lisämäärärahasta. Hallitusohjelman mukaisten säästöjen toteuttaminen puolestaan merkitsee poliisin osalta ensi vuodelle yhteensä 7,2 miljoonan euron määräraahaleikkauksia.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella valtion vuoden 2012 talousarvioesitykseen sisältyvä määrärahataso edellyttää kustannustason noususta sekä toimitilojen vuokriin ja palvelu-

jen ostoon liittyvistä kasvupaineista johtuen poliisin toimintaan vaikuttavia säästöjä.

Henkilöstökustannusten osuus on noin 80 prosenttia poliisin toimintamenoista, minkä vuoksi määrärahatilanne heijastuu väistämättä myös henkilöstömääriin. Kuluven vuoden loppulla poliisien määrän arvioidaan jäävän hie- man alle 7 700 poliisimieheen.

Työttömänä on ollut lokakuussa 2011 44 poliisimiestä, ja määrän arvioidaan nousevan vuoden loppuun mennessä noin 100 henkilöön. Budjettiriihessä talousarvioesitykseen otettu 5 miljoonan euron lisämääräraha helpottaa tilannetta, mutta työttömien poliisien määrä tulee joka tapauksessa nousemaan vuoden 2012 aikana, jolloin Poliisiammattikorkeakoulusta valmistuu 360 uutta poliisia.

Poliisin henkilöstötarpeet heijastuvat paikallispoliisissa sekä taajaan asuttujen alueiden lukumääräisesti suureen poliisipalvelujen kysyntään että harvaan asutuilla alueilla pitkistä etäisyyksistä johtuen yleensäkin poliisin palvelujen saavutettavuuteen. Poliisin näkyvyys on olennainen osa ennalta estävää turvallisuustyötä. Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisipalvelujen saatavuus turvataan vähintään nykyisellä tasolla koko maassa.

Keskusrikospoliisin osalta keskeisimmät haasteet koskevat muun muassa edellytyksiä torjua vakavaa ja järjestäytyntä rikollisuutta mukaan lukien kansainvälisen rikollisuuden ja harmaan talouden torjunta. Suojelupoliisin osalta valiokunta pitää tärkeänä terrorismin torjuntakyvyn pitämistä vähintään nykyisellä tasolla etenkin, kun terrorismin uhkaelementtejä on siirtynyt viime vuosina yhä lähemmäs Suomea. Tässä suhteessa 0,85 miljoonan euron hankerahoituksen, jolla on voitu parantaa huomattavasti suojelupoliisin kykyä torjua terrorismia sekä kotimaassa että Suomen suurlähetystöissä tapahtuvan ennalta ehkäisevän yhdysmiestoiminnan kautta ulkomailla, jatkuminen on tärkeää. Liik- kuvan poliisin osalta valiokunta kiinnittää huomiota erityisesti kuljetusalan harmaan talouden torjuntaan maanteilla. Helsingin poliisilaitoksella pääkaupungin poliisilaitoksena on muun muassa suurista kansainvälisistä kokouksista ja ta-

pahtumista johtuen erityistehtäviä sekä lisäksi poliisin valtakunnallisia tehtäviä, kuten esimerkiksi poliisin valmiusyksikkö KARHUn tehtävät. Valiokunta esittää, että Helsingin poliisilaitoksen velvoitteet valtakunnallisten ja erityistehtävien hoitamisessa otetaan tarkasteltavaksi poliisitoiminnan kokonaisvaltaisen voimavara-suunnitelman laatimisen yhteydessä.

Lupahallinnon henkilöstö työskentelee vuonna 2012 koko valtakunnan tasolla entisillä resursseilla, vaikka työpaineet ovat lisääntyneet ja lisääntyvät yhä edelleen lupa-asioiden määrän kasvaessa jatkuvasti muun muassa uusien biometristen passien voimassaoloajan lyhenemistä ja ampuma-asettain muutosten johdosta.

Myös poliisihallinnossa pyritään kehittämään tuottavuutta muun muassa panostamalla tietojärjestelmähankkeisiin. Käynnissä on useita tuottavuushankkeita, kuten poliisin tietojärjestelmän uudistamishanke VITJA, sähköisen asioinnin lisääminen, toimitilojen kustannusten vähentämiseen tähtäävä hanke sekä koko poliisitoiminnan kehittämishanke. Näiden kehittämis-toimien tulokset eivät kuitenkaan vaikuta vielä vuonna 2012, eivätkä oleellisesti myöskään vielä vuonna 2013.

Rikollisuustilanne on pysynyt vakaana vuosina 2010 ja 2011. Rikoslakirikosten osalta arvioidaan selvitystason laskevan selvästi vuonna 2012. Kiireellisissä hälytystehtävissä poliisin tavoitteena on säilyttää keskimääräinen toiminta-valmiusaikansa vuoden 2011 tasolla.

Valiokunta tähdentää, että poliisin tulee tarkastella perusteellisesti toimintojaan ja toimia käytettävissä olevin keinoin tuottavuuden parantamiseksi. Hankintoja ja palveluostoja on myös tässä taloustilanteessa arvioitava kriittisesti.

Valiokunta on eri yhteyksissä pitänyt välttämättömänä poliisin tehtäviin perustuvan pitkäjänteisen henkilöresurssit ja rahoitustarpeet sisältävän poliittisesti sitovan voimavara-suunnitelman laatimista (ks. esim HaVL 18/2009 vp). Poliisilain kokonaisuudistuksen yhteydessä eduskunta on hallintovaliokunnan mietinnön mukaisesti edellyttänyt hallituksen laativan ajantasaisen pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelman, johon myös sitoudu-

taan (HaVM 42/2010 vp — HE 224/2010 vp). Valiokunta katsoo, että hallitusohjelman mukaisesti poliisien määrä on syytä vakiinnuttaa vähintään vuoden 2011 tasolle koko vaalikaudeksi. Voimavara-suunnitelman valmistelussa, ja muutoinkin, tulee arvioida myös mahdollisuuksia siirtää poliisin tehtäviä muille tahoille.

Poliisin määrärahatilanne on vuodesta toiseen ja talousarvioon sisältyvistä lisäyksistä huolimatta osoittautunut ongelmalliseksi. Budjetoinnin ja taloushallinnon kehittämistä onkin välttämätöntä arvioida uudelleen. Myös poliisin hallinnon rakenneuudistusten vaikutuksia on tarpeen selvittää. Tarkoituksena on ollut varsinaiseen poliisin kenttä- ja rikostutkintatyöhön osoittaa mahdollisimman suuri osuus poliisimiehistä.

Edellä lausuttuun viitaten hallintovaliokunta esittää, että poliisin toimintamomentille (26.10.01) osoitetaan lisärahoituksena 5 miljoonaa euroa poliisipalvelujen turvaamiseksi tasapuolisesti koko maassa ja että suojelupoliisille osoitetaan hankerahoituksena 0,85 miljoonaa euroa terrorismin torjuntaan.

Rajavartiolaitos. Valiokunta toteaa tyydytyksellä, että Rajavartiolaitos kykenee saadun selvityksen mukaan hoitamaan tehtävänsä asianmukaisesti talousarvioesitykseen sisältyvällä rahoituksella. Rajavartiolaitos onkin kohdentanut kehittämisstrategiansa mukaisesti voimavaroja rajatarkastuksiin kasvavan rajaliikenteen hallitsemiseksi sekä vanhenevan tekniikan uudistamiseksi valvontakyvyn ja liikkuvuuden ylläpitämiseksi. Voimavarat on irrotettu keventämällä hallintoa, vähentämällä johtoportaita ja rajavalvontaa painopistealueiden ulkopuolella.

Tulli. Tulli kantaa valtiolle vuositason noin 10 miljardia euroa erilaisia veroja. Lisäksi Tullilla on tärkeä tehtävä tullirikollisuuden ja etenkin harmaan talouden torjunnassa. Vuosina 2009—2011 Tulli on joutunut tekemään 300 henkilötyövuoden vähennykset sen johdosta, että Tullin toimintamenot, erityisesti vuokramenot itärajalla ja tietohallintomenot, ovat kasvaneet. Tul-

lille vuoden 2005 jälkeen syntynyt noin 4 miljoonan euron suuruinen vuotuinen rakenteellinen alijäämä on jouduttu rahoittamaan erityisesti henkilöstömenoista. Tästä huolimatta Tulli arvioi kykenevänsä hoitamaan talousarviositykseen sisältyvän 27 henkilötyövuoden lisästästövelvoitteen hallitusti.

Hätäkeskuslaitos. Hätäkeskuslaitoksessa on meneillään merkittävä rakennemuutos, joka edellyttää myös resurssien uudelleen kohdentamista. Valiokunta tähdentää, että muutosprosessissa tulee huolehtia hätäkeskusten henkilöstön koulutuksesta ja ammatillisesta osaamisesta sekä kansalaisten hätäkeskuspalvelujen turvaamisesta. Valiokunta tulee omalta osaltaan seuraamaan hätäkeskusuudistuksen toteutumista kansalaisten turvallisuuden, alueellisen ja kielellisen tasavertaisuuden sekä henkilöstön ammatitaidon turvaamiseksi.

Turvapaikka-asiat

Turvapaikkamenettely on esimerkki viranomaisprosessista, jossa eri toimijoiden vaikutus ulottuu palvelun laatuun ja kokonaistuottavuuteen. Vastaanottojärjestelmän kustannukset kutakin hakijaa kohti ovat huomattavan suuret. Maahanmuuttoviraston osalta talousarviositykseen sisältyy kehysten ylittävänä määräaikaisena lisäyksenä 2,7 miljoonaa euroa määräaikaisen henkilöstön palkkaukseen. Tällä määrärahalla maahanmuuttoviraston turvapaikkapäätöksentekoa pystytään pitämään 4 000 päätöksen vuositasolla. Sen sijaan Helsingin hallinto-oikeus ei kykene käsittelemään tehokkaasti turvapaikkapäätöksistä tehtäviä valituksia. Tuomioistuimen rahoitusvaje on valiokunnan käsityksen mukaan kestävä.

Hallintovaliokunta esittää, että Helsingin hallinto-oikeudelle osoitetaan turvapaikka-asioiden käsittelyyn lisärahoitussena 1 miljoona euroa (25.10.03).

Valtion henkilöstöpolitiikka

Yleinen tiukka taloustilanne heijastuu myös valtion toiminta- ja henkilöstömäärärahoihin, mikä vuoksi on tärkeää parantaa valtionhallinnossa tuottavuutta muun muassa työtapojen uudistamisella, sähköisillä prosesseilla ja asiointipalveluilla.

Valiokunta on korostanut jo aiemmin aitoa hallinnon tuottavuuden ja tehokkuuden parantamista. Uuteen vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaan onkin syytä asettaa olennaisesti suurempia odotuksia kuin aiempaan valtion tuottavuusohjelmaan, joka kehittämistoimenpiteistä huolimatta on jäänyt liiallisesti kaavamaiseksi henkilöstön supistamishankkeeksi. Toimenpiteet julkisen hallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden parantamiseksi ovat ensiarvoisen tärkeitä tuottavuushankkeita (HaVM 34/2010 vp — HE 246/2010 vp).

Valiokunta ilmaisee tässä yhteydessä yleisen huolensa valtion tehtävien asianmukaisen hoitamisen vaatiman henkilöstön palkkaukseen osoitettavan määrärahan riittävyydestä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että arvioidaan, onko ulkoistamisista ja muista uudelleen järjestelyistä syntynyt todellisia kustannussäästöjä.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että valtiovainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

HaVL 21/2011 vp — HE 59/2011 vp

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jussi Halla-aho /ps	Timo V. Korhonen /kesk
vpj.	Maarit Feldt-Ranta /sd	Markus Lohi /kesk
jäs.	Heikki Autto /kok	Outi Mäkelä /kok
	Rakel Hiltunen /sd	Tapani Mäkinen /kok
	Reijo Hongisto /ps	Markku Mäntymaa /kok
	Risto Kalliorinne /vas (osittain)	Osmo Soininvaara /vihr
	Mika Kari /sd	vjäs. Anne Holmlund /kok (osittain)
	Elsi Katainen /kesk	Ari Jalonen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.

ERÄVÄ MIELIPIDE

*Perustelut***1 Kunnat***Kuntien talous*

Kuntien peruspalveluohjelman mukaan hallituksen päätökset heikentävät kuntataloutta ensi vuonna 448 milj. euroa. Jo vuonna 2014 kuntien yhteenlaskettu vuosikate alittaa poistot. Hallituksen toimenpiteistä johtuvaa näin jyrkkää syökyä kuntataloudessa ei ole tapahtunut sitten vuoden 1998. Kuntien velkaantuminen varsinkin kasvukunnissa tulee kiihtymään entisestään.

Valtionapujen kokonaissumma lisääntyy euromääräisesti. Kuntien kannalta siihen ei sisälly lisärahaa. Korotukset ovat niin sanottuja automaattikorotuksia johtuen kustannusten jaon neliuotistarkistuksista, veronalennuksista johtuvien verotulomenetysten korvaamisesta kunnille sekä kustannusten nousua mittaavista indeksitarkistuksista.

Hallintovaliokunnan keskustalaisten jäsenten mielestä valtionosuusleikkausten, kunnille tuloutettavan yhteisöveron jako-osuuden korotuksen, kiinteistöveron poistamisen verotulojen tasausjärjestelmästä ja valtiovallan kunnille määräämien uusien tehtävien ilman täyttä kompensatiota yhteisvaikutus on monen kunnan kannalta kohtuuton ja kuntien välisiä suhteita eriarvoistava.

Ehdotamme, että valtionosuusleikkaus, kiinteistöveron poistaminen verotulojen tasausjärjestelmästä sekä yhteisöveron jako-osuuden määräämisen korotus perutaan. Esitys lisäisi valtion menoja 365 milj. euroa, joka on otettu huomioon Keskustan vaihtoehtobudjetissa.

Ehdotamme myös, että jos valtionosuuslakiin esitetyt muutokset toteutetaan, on niiden vaikutuksia kuntien mahdollisuuksiin vastata lakisääteisten palvelujen tuottamisesta seurattava. Tätä on edellyttänyt eduskunnan perustuslakivalio-

kunta tuoreessa lausunnossaan (PeVL 12/2011 vp).

Kuntauudistus

Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan, että toimintamenojen kasvu kunnissa on kyettävä pidemmällä aikavälillä pitämään alle neljän prosentin tason. Lausunnon mukaan hallituksen käynnistämä kuntauudistus on toteutettava, jotta kunnat pystyvät sen avulla varmistamaan peruspalveluohjelman mukaiset palvelut.

Keskustan hallintovaliokuntaryhmä muistuttaa, että Paras-hankkeen aikana toimintamenojen kasvua onnistuttiin hillitsemään. Alle neljän prosentin tavoitteeseen päästiin vuonna 2010.

Hallitus on epäselvällä ja eriarvoistavalla kunta-politiikallaan tekemässä mahdottomaksi tuottavuutta parantavien uudistusten ja pitkäjänteisen kehittämistyön tekemisen kunnissa. Hyvässä käynnissä ollut tuottavuustyö keskeytyy useiksi vuosiksi.

Hallituksen yksioikoinen kuntauudistuslinja perustuu keskittämisen ideologialle ja mielikuville. Sen toimivuudelle ei löydy tukea tilastoista, tieteellisistä tutkimuksista eikä ulkomailta saaduista kokemuksista. Kunta-alan asiantuntijat ovat todenneet, että hallituksen linja kuntauudistuksessa aiheuttaa enemmän ongelmia kuin niitä ratkaisee.

Hallituksen kuntauudistuslinja on takapajainen. Se on paluuta menneeseen aikaan, jolloin kuntaliitokset nähtiin ainoana uudistuskeinona kunnissa. Esimerkiksi 1970-luvulla toteutetuista kuntaliitoksista, joihin sisältyi myös kuntien pakkoliitoksia, on olemassa huonoja kokemuksia. Joiltakin osin ne eivät tuoneet säästöjä lainkaan tai parantaneet palveluja vaan aiheuttivat pysyviä toimintamenojen kasvuja vertailukuntiin nähden.

Tällä hetkellä monissa kunnissa odotellaan hallituksen päätöstä uudesta kuntarakenteesta ja sen täytäntöönpanoaikataulusta. Hallitusohjelman mukaan kunnille ollaan määräämässä uusia

velvoitteita kuluvalle vaalikaudella. Siksi on ennustettavissa, että kuntien toimintamenojen kasvu kiihtyy uudelleen.

Edellä olevin perustein emme katso, että hallituksen käynnistämä kuntauudistus turvaisi palvelut tai parantaisi tuottavuutta.

2 Maakuntien ja Kainuun maakunnan kehittämisraha

Maakuntien kehittämisraha

Vuoden 2012 talousarvioesityksen mukaan sitomatonta maakunnan kehittämisrahaa aiotaan leikata tuntuvasti, noin neljännekseen kuluvaan vuoteen verrattuna.

Maakunnan kehittämisraha on tehokas ja joillakin alueilla samalla ainoa maakuntien kehittämisväline. Niillä kyetään saamaan aikaan alueiden kehityspotentiaaleissa ja kilpailukyvyssä juuri niitä muutoksia, joita hallitusohjelmassa tavoitellaan.

Maakunnan kehittämisrahan turvin on saatu tuotettua merkittävää vipuvaikutusta. Pienellä siemenrahoituksella on saatu liikkeelle mittaluokaltaan huomattavia asioita, joita kunnat ja muut alueen toimijat ovat olleet yhdessä mukana rahoittamassa.

Maakunnan kehittämisraha on maakuntaohjelman edellytyksiä luovan toteuttamisen ja alueiden omaehtoisen kehittämisen väline. Rakennerahastovarojen käyttömahdollisuuksiin verrattuna se on joustava. Sillä on voitu nopeasti ja EU-hankerahoitusta vapaammin reagoida alueilla esiin tullessiin tarpeisiin ja lähteä tukemaan esiin nousseita potentiaaleja omaavia kehitysideoita.

Maakunnan kehittämisrahaa on käytetty kannustavasti maakuntaohjelman mukaisiin toimiin, kuten innovaatiojärjestelmän vahvistamiseen, uusien avustusten pilotointiin ja tuoreiden aihepiirien esiselvityshankkeisiin ennen suurempiin hankekokonaisuuksiin ryhtymistä. Painopiste on ollut osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittämisessä.

Yksi vuoden 2010 alussa toteutetun aluehallintouudistuksen keskeisistä tavoitteista oli lisätä kuntapohjaisten maakuntien liittojen roolia

alueiden kehittämisessä. Maakunnan kehittämisrahalla toteutetut hankkeet edistävät kunkin maakunnan omista lähtökohdista nousevia kehittämisideoita ja -tarpeita. Osassa maakuntia vaiheistetuilla päätöksillä on jo varauduttu rahoittamaan merkittäviä useampivuotisia hankkeita, myös vuodelle 2012.

Maakunnan kehittämisrahan supistaminen repisi maakuntien kehittämisrahoitukseen korvaamattoman ja eurosummaansa nähden moninkertaisesti suuremman vaikutusaukon. Hallituksen esittämä leikkaus on liian kova isku alueelliselle kehittämistoiminnalle maakunnissa.

Ehdotamme, että hallituksen talousarvioesitykseen esitetty leikkaus tulee perua.

Kainuun maakunnan kehittämisraha

Kainuun maakunnalle on myönnetty Kainuun hallintokokeilun nojalla valtion budjetista Kainuun kehittämisrahaa, joka on käyttötarkoituksiltaan maakunnan kehittämisrahaa laajempi. Sitä käytetään mm. työttömyyden alentamiseen, tienpitoon, julkisen liikenteen turvaamiseen, metsä- ja muun ympäristön hoitoon sekä elinkeinolaisten toimintaedellytysten parantamiseen. Maakunnan näkökulmasta Kainuun kehittämisraha on ollut välttämätön. Malli on myös yksinkertaistanut päätöksentekoa.

Hallituksen esittämä noin viidenneksen kerta-leikkaus Kainuun kehittämisrahaan vaarantaa työttömien työllistämistoimenpiteet, tiedon hoitamisen sekä muidenkin käynnissä olevien ja jo päätettyjen hankkeiden asianmukaisen toteuttamisen. Osa kehittämisrahoituksen kohteista joudutaan rahoittamaan entiseen tapaan, vaikka kokonaisrahoitusta ehdotetaan supistettavaksi.

Esimerkiksi yritysten alueellinen kuljetustuki on kainuulaisten kuljetusyrittäjien kannalta välttämätön. Joukkoliikenteen palvelujen osto on rahoitettava jatkossakin, jottei linja-autoliikennettä jouduta entisestään karsimaan.

Kun rahasta osa kuluu pakollisiin menoihin, on toisista kohteista säästettävä sitäkin enemmän. Käytännössä työllistämisen, työllisyyskoulutuksen ja investointien rahoitusta joudutaan supistamaan tuntuvasti, mikä lisää työttömyyttä Kainuussa.

Ehdotamme, että Kainuun kehittämismäärä-
ha tulee pitää vähintään vuoden 2011 tasolla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huo-
mioon edellä mainitun.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2011

Elsi Katainen /kesk
Timo V. Korhonen /kesk
Markus Lohi /kesk